

ساخت و اعتباریابی مقیاس افتراق معنایی معنا و مفهوم تلفن همراه

حمیرا آزادمنش^۱، حسن احدی^۲، علی دلاور^۳، غلامرضا منشی^۴

تاریخ دریافت: ۹۵/۰۶/۲۱

تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۱/۲۵

چکیده

در کنار ساخت، تدوین و اعتباریابی پرسشنامه بی موبایل هراسی باید مقیاسی تدوین می شد که بتواند به خوبی معنا و مفهومی را که از موبایل در ذهن افراد متبادر می شود، توصیف و تبیین نماید؛ لذا مقیاس افتراق معنایی مفهوم تلفن همراه به عنوان مکمل و پشتوانه معنایی پرسشنامه بی موبایل هراسی تدوین شد؛ بنابراین می توان هدف از پژوهش حاضر را ساخت و تعیین ویژگی های روان سنجی مقیاس معنا و مفهوم تلفن همراه تعریف نمود. بر این اساس روش پژوهش به این صورت بود که دانشجویان رشته های مختلف علوم انسانی دانشگاه های دولتی تهران، جامعه آماری تحقیق حاضر را تشکیل می دادند که از بین آن ها ۳۶۳ نفر زن و مرد در مقاطع مختلف کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری به شیوه تصادفی طبقه ای نسبی انتخاب شدند و پرسشنامه محقق ساخته معنا و مفهوم موبایل روی ایشان اجرا گردید. نتایج بررسی روایی سازه و پایایی مقیاس افتراق معنایی معنا و مفهوم موبایل با ۴۴ گویه بیانگر آن بود که این مقیاس از پایایی و روایی مناسبی برخوردار است؛ بنابراین این نتیجه حاصل شد که مقیاس افتراق معنایی مفهوم و معنای موبایل به عنوان مکمل پرسشنامه بی موبایل هراسی که توسط محقق تدوین و اعتباریابی شده است به خوبی توانست معنا و مفهومی را که از موبایل در ذهن دانشجویان متبادر می شود، توصیف و تبیین کند.

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران. (نویسنده

مسئول) h.azadmanesh@yahoo.com

۲. استاد گروه روانشناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۳. استاد گروه سنجش و اندازه گیری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۴. دانشیار گروه روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران.

واژگان کلیدی: اعتباریابی، ساخت، مقیاس افتراق معنایی معنا و مفهوم موبایل

مقدمه

امروزه و در قرن ۲۱ میلادی بسیاری از اقشار جامعه خصوصاً جوانان، بیشتر زمان خود را مصروف فن‌آوری‌های جدید می‌کنند؛ شاید در ابتدا این فن‌آوری‌ها به شکل رادیو و سپس تلویزیون بروز و ظهور یافت؛ اما با گذشت زمان و پیشرفت دانش بشری همگام با ظهور رایانه، توسعه بیشتری پیدا کرد و امروزه با ورود انواع تلفن‌های همراه هوشمند این بحث با شدت و حدت بیشتری رو به فزونی است؛ همان‌گونه که می‌دانیم گسترش انواع تلفن‌های همراه مشوق بزرگی برای استفاده آن توسط جوانان شده است؛ به گونه‌ای که بخش بزرگی از زندگی آن‌ها را به خود اختصاص داده است (رابرتز، پتینیا یا و مانولیس^۱، ۲۰۱۴).

بدون تردید یکی از بزرگ‌ترین دگرگونی‌های عصر حاضر در حوزه ارتباطات شخصی، تلفن همراه است. این ابزار که با نام تلفن سلولی^۲ هم شهرت دارد واجد کارکردهای متنوعی است و بخش مهمی از افراد جامعه، آن را ابزار ضروری و مهم در زندگی روزمره خود می‌دانند (نیکخو، ۱۳۹۲). در زمان کنونی تلفن همراه، دیگر یک وسیله ارتباطی ساده و صرفاً برای گفت‌وگوی تلفنی نیست؛ بلکه وسیله‌ای با مجموعه‌ای از امکانات است که هر یک دنیای تازه‌ای را پیش روی کاربران باز می‌کند و ده‌ها راه جدید را برای گونه‌های مختلف ارتباطی نظیر اتصال به شبکه‌های اجتماعی و اینترنت و نیز امکانات مختلفی مثل دوربین عکاسی و فیلم‌برداری، رادیو و تلویزیون، ساعت، علائم هشداردهنده و مکان‌یاب را به همراه دارد (سینگ، گوپتا و گارگ^۳، ۲۰۱۳). تلفن همراه امکانات گسترده‌ای را برای کاربران فراهم می‌آورد و به همین دلیل نقش کلیدی و مهمی را در برقراری ارتباطات افراد با هم در جوامع بازی می‌کند. تمامی تسهیلات این ابزار فن‌آورانه باعث می‌شود تا این وسیله تبدیل به

1. Roberts, Petniyaya, & Manolis
2. cell phone
3. Sing, Gupta & Garg

ابزاری چندرسانه‌ای و جالب توجه شود و دقیقاً به همین دلیل مبدل به واسطه‌ای برای ارتباطات میان فردی و ارتباطات چندگانه شده است (به نقل از دیوبند، ۱۳۹۴).

تلفن همراه ابزاری فن‌آورانه است که روزبه‌روز در حال محبوبیت پیدا کردن در جامعه و در نزد عموم مردم است و به همین دلیل بیشتر افراد جامعه آن را خریداری می‌کنند. البته نسل‌هایی از جامعه با آن رشد پیدا می‌کنند و این ابزار به حدی با افراد جامعه عجین شده است که حتی در مورد آثار آن نیز کوچک‌ترین فکری نمی‌کنند (کوربت^۱، ۲۰۰۹؛ به نقل از دیوبند، ۱۳۹۱). مایکل هانلی^۲ (۲۰۱۳) بر این باور است که بشر همواره درگیر فن‌آوری‌های جدید خواهد بود. به نظر او دانشجویان در مرتبه نخست، انواع جدید فن‌آوری‌های ارتباطی را می‌پذیرند و سپس این گوشی‌های همراه هوشمند هستند که شیوه برقراری ارتباط نسل جوان و دانشجو را تعیین می‌کنند. او بر این باور است که زندگی بسیاری از دانشجویان تحت تأثیر این پدیده تغییر کرده است؛ زیرا نه تنها از آن برای ارسال متن استفاده می‌کنند بلکه می‌توانند به وسیله آن ایمیل و پست‌های خود را ارسال کرده و مطالب گوناگون را دانلود کنند، با آن موسیقی گوش کنند و به واسطه این ابزار فن‌آورانه به سایت‌های گوناگون و شبکه‌های اجتماعی متفاوت دست پیدا کنند. هانلی در ادامه مقاله خود اذعان می‌دارد که تا پایان سال ۲۰۱۲، ۵۴٪ از بزرگ‌سالان در ایالات متحده آمریکا از گوشی‌های همراه هوشمند استفاده کرده‌اند؛ وی از این ابزار هوشمند به‌عنوان وسیله‌ای برای نفوذ جستجوگرانه یاد می‌کند (هانلی، ۲۰۱۳).

منحصری (۱۳۹۱) در طی پژوهشی دریافت که تلفن همراه به‌عنوان وسیله‌ای است که افراد جامعه، خصوصاً جوانان از آن به‌عنوان یک ابزار مهم تبلیغاتی بهره می‌گیرند (منحصری، ۱۳۹۱). باید پذیرفت که تلفن همراه یکی از مفاهیم پرکاربرد و چندوجهی در دنیای کنونی است و به دلیل کاربردهای متنوعی که دارد دربرگیرنده معانی گوناگونی است (عابدینی و زمانی، ۱۳۹۱). این ابزار از یک سو واجد ویژگی‌های مشترکی است که معمولاً توسط غالب افراد ادراک می‌شود؛ اما از دیگر سو با توجه به نحوه استفاده آن معانی و تفاسیر متفاوتی را

1. Corbett

2. Hanely Miichael

در ذهن افراد متبادر می‌کند؛ به گونه‌ای که علی‌رغم وجود یک فهم مشترک از موبایل به‌عنوان وسیله‌ای جهت برقراری ارتباط انسان‌ها با هم باز شاهد آن هستیم که افراد گوناگون برداشت‌های متنوعی از آن دریافت می‌کنند و نسبت به آن عکس‌العمل‌های گوناگونی را نشان می‌دهند. بعضی آن را وسیله‌ای برای دریافت اطلاعات از بازار بورس و کسب درآمد می‌دانند، عده‌ای از آن برای حفظ و تشکیل روابط دوستی و اجتماعی در فضای مجازی بهره می‌گیرند و بعضی دیگر هم از آن برای ارتباط با اینترنت و جستجوگری و نیز پرسه زدن در سایت‌های گوناگون استفاده می‌کنند؛ بنابراین به‌طور مستقیم در ذهن هر دسته از این افراد معانی و برداشت‌های متفاوتی از این ابزار نقش می‌بندد (نیکخو، ۱۳۹۲)؛ دانیل لویتین^۱ در مقاله‌ای با عنوان "خلاصه دانش بشر"^۲ که در ۱۸ سپتامبر ۲۰۱۵ به نگارش درآورده به این مسئله اشاره می‌کند که فن‌آوری‌های نوین مانند رایانه به همان اندازه که در پدیده‌های زندگی روزمره افراد نقش دارند می‌توانند در شکل‌گیری ایده و نظریات گوناگون در مورد دنیای اطراف انسان‌ها در جامعه بشری نقش داشته باشند (لویتین، ۲۰۱۵)؛ بنابراین پر بی‌راه نخواهد بود که بخواهیم به نقش معنا و مفهوم موبایل و تأثیر بسزای آن در ساختن فضای معنای دانشجویان پردازیم و از آنجایی که تلفن همراه کارکردهای متنوعی دارد و ابزاری چندوجهی است و معمولاً افراد و خصوصاً دانشجویان برای مقاصد گوناگون از آن استفاده می‌کنند این احتمال وجود دارد که ابزاری مانند تلفن همراه معانی گوناگونی را در ذهن آن‌ها بسازد. به این دلیل علاوه بر ساخت پرسشنامه بی‌موبایل‌هراسی به تدوین مقیاسی برای تشخیص و تفکیک افتراق معنایی به‌عنوان مکمل مقیاس مذکور پرداخته شد.

در سال ۲۰۱۵ ییلدریم و کوریا^۳ در دانشگاه میلد وسترن در ایالات متحده آمریکا اقدام به ساخت ابزار سنجش بی‌موبایل‌هراسی نمودند؛ آن‌ها نیز تلاش کردند با استفاده از روش تحقیق آمیخته با دقت نسبتاً زیادی ابزار فوق را بسازند؛ بنابراین ابتدا با طرح سؤالات کیفی و عباراتی در حوزه معنایی موبایل و ارائه آن به تعداد محدودی آزمودنی (۲۰ نفر) توانستند

-
1. Levitin
  2. the sum of human knowledge
  3. Yildirim & Correia

به معانی و مفاهیم ذهنی افراد از تلفن همراه واقف شوند و سپس اقدام به ساخت و تدوین پرسشنامه بی موبایل هراسی (nmpq)^۱ نمایند. بدین سان آن‌ها با تکیه بر روش پژوهش آمیخته از یک سو به کشف ابعاد نوموفوبیا دست یافتند و از دیگر سو به ساخت، تدوین و اعتباریابی آن پرسشنامه اقدام نمودند. روایی^۲ پرسشنامه nmpq با توجه به حجم نمونه ۳۰۱ نفری از دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه میلد وسترن و با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی^۳ مورد تأیید قرار گرفت و نتایج این تحلیل نشان داد که چهار بعد اساسی، ساختار پرسشنامه nmpq را تشکیل می‌دهد. این ابعاد ماحصل نتایج مرحله اول پژوهش آن‌ها یعنی مرحله کیفی بود و شامل عدم توانایی در برقراری ارتباط، فقدان ارتباط، عدم توانایی در دسترسی به اطلاعات و ترک آسایش نام گرفت. از نظر آن‌ها ابزار تدوین شده علی‌رغم محدودیت‌هایی نظیر نحوه نمونه‌گیری و حجم نمونه از اعتبار سازه مناسبی برخوردار بود و به لحاظ مبانی نظری، بسیار قابل اعتماد به نظر می‌رسید. از نظر ییلدریم و کوریا (۲۰۱۵) استفاده از روش‌های کمی در کنار روش‌های کیفی برای آشکارسازی ابعاد نوموفوبیا کمک فراوانی کرده است. به نظر آن‌ها این رویکرد می‌تواند درک بهتری از ابعاد این اختلال را روشن سازد. آن‌ها بر این باور هستند که عامل درجه اشتیاق اجتماعی می‌تواند باعث سوگیری در طیف پاسخ‌گویی پاسخ‌گویان به مقیاس فوق باشد؛ همین امر بیانگر آن است که چگونه بعضی سوگیری‌ها می‌تواند در درک فضای مفهومی افراد از موبایل اثر گذارده و اجرای هر پرسشنامه‌ای را در این حیطه با مشکل مواجه سازد. به این روی وجود مقیاسی که بتواند فضای معنایی دانشجویان را از ویژگی یا صفات متعلق به موبایل به نحو مطلوب‌تری بیان نماید واجب و لازم می‌نماید. هدف محقق از تدوین، ساخت و اعتباریابی مقیاس افتراق معنایی موبایل به وضوح طرح دریافت و استنتاج مناسبی از چنین فضایی بود که بتواند پرسشنامه محقق ساخته نوموفوبیا را به نحو شایسته‌تری پشتیبانی کند؛ بنابراین مقیاس افتراق معنایی معنا و مفهوم موبایل در ابتدا با ۵۰ سؤال تدوین شد.

-
1. nomobophobia questionnaire
  2. validity
  3. exploratory factor analysis

با توجه به مطالب ذکر شده در مقاله حاضر قصد داریم به بررسی این موضوع بپردازیم که؛

- ۱- دانشجویان به‌عنوان قشر مهم و آسیب‌پذیر از یک سو و به‌عنوان قشر فعال و پویای جامعه از سوی دیگر و با توجه به فضای معنایی حاصل از مفهوم موبایل و کارکردهای متنوعی که دارد چگونه این فضای مفهومی را ارزیابی می‌کنند؟
- ۲- آیا می‌توان با تهیه مقیاسی به سنجش معانی گوناگونی که به‌وسیله این ابزار در ذهن دانشجویان متبادر می‌شود دست یافت؟ آ
- ۳- گر چنین امکانی وجود دارد آیا این ابزار یعنی مقیاس افتراق معنایی مفهوم موبایل از نظر ساخت و از نظر امکانات روان‌سنجی واجد پایایی و روایی لازم است؟

در کنار ساخت ابزار سنجش بی‌موبایل هراسی بررسی این فضای معنایی یکی از ضروریات این تحقیق است و می‌تواند به‌عنوان یک مقیاس مکمل در کنار پرسشنامه بی‌موبایل هراسی مورد استفاده قرار گیرد. همچنین با استناد به این ابزار می‌توانیم با دقت بیشتری در یک طیف ده درجه‌ای به شناخت فضای مفهومی این ابزار فن‌آورانه در دانشجویان بپردازیم.

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش‌شناسی، پیمایشی-همبستگی است. جامعه آماری تحقیق حاضر عبارت است از کلیه دانشجویان علوم انسانی دانشگاه‌های دولتی تهران که در نیمسال اول تحصیلی سال ۱۳۹۳-۹۴ مشغول به تحصیل بودند که معادل ۳۸۵۰۰ نفر می‌باشند. حجم نمونه مطابق جدول توزیع فراوانی با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی (ملاک طبقه‌بندی برای به دست آوردن نسبت، عبارت بود از کلیه دانشکده‌های علوم انسانی دانشگاه‌هایی که در ادامه ذکر می‌گردد) و با عنایت به فرمول کوکران مطابق با ۳۶۳ نفر و از بین دانشگاه‌های علامه طباطبایی، تهران، شهید بهشتی، تربیت مدرس، خوارزمی و الزهرا تعیین شد. مقیاس افتراق معنایی مفهوم موبایل در صورت اولیه خود با ۵۰ طیف تدوین شد که برخلاف معمول به صورت یک مقیاس با طیف ده درجه‌ای است؛ زیرا این نوع درجه‌بندی

می‌تواند هم باعث افزایش دقت کارشده و هم با زوج بودن تعداد درجه‌بندی‌ها، آزمودنی‌ها به سمت میانگین سوق پیدا نکنند و بتوانند نگرش خود را به یکی از دو سر طیف به نحو مطلوب‌تری نشان دهند. این مقیاس ابتدا به منظور اجرای آزمایشی بر روی یک گروه نمونه ۴۰ نفری از دانشجویان دانشکده‌های علوم تربیتی و روانشناسی، حقوق و علوم سیاسی، مدیریت، حسابداری و اقتصاد دانشگاه علامه طباطبایی اجرا شد. سپس پایایی آن به روش همسانی درونی و آلفای کرونباخ میزان ۰/۸۸ به دست آمد. هرچند میزان روایی و پایایی این ابزار مناسب بود اما بعد از اجرای مقدماتی، دریافتیم که بین ۴ ویژگی این مقیاس با بقیه طیف‌های مقیاس همبستگی کافی وجود ندارد؛ به عبارت بهتر این ۴ جفت ویژگی واریانس نسبتاً کوچکی را به خود اختصاص دادند و همین امر بیانگر آن است که بین این ۴ جفت از صفات با بقیه صفات مقیاس در نمونه اولیه ارتباط لازم وجود ندارد. به این دلیل برای شکل‌گیری فرم نهایی مقیاس مجبور به حذف آن چهار ویژگی شدیم؛ صفاتی نظیر جسارت آمیز-احتیاط آور (همبستگی جزء کل برابر با -۰/۲۹)، مردانه-زنانه (همبستگی جزء کل برابر با -۰/۸۹)، کنترل‌کننده-رهاکننده (همبستگی جزء کل برابر با -۰/۰۹)، فردگرای-جامعه‌گرای (همبستگی جزء کل برابر با -۰/۱۴).

بعد از اجرای مقیاس افتراق معنایی مفهوم موبایل بر روی ۳۶۳ نفر از دانشجویان، دریافتیم که به جز دو جفت صفت ساده-پیچیده و اجتناب‌زا-مواجهه‌کننده، همبستگی سایر زوج صفت‌ها با نمره کل به گونه‌ای است که پایایی با حذف این دو جفت صفت به میزان ۰/۹ افزایش می‌یابد؛ بنابراین در صورت نهایی، مقیاسی با ۴۴ طیف از صفات جفتی در مورد مفهوم موبایل تدوین شد. به این ترتیب میزان پایایی مقیاس افتراق معنایی مفهوم موبایل برای ۴۶ سؤال ۰/۸۹ و سپس در فرم نهایی مقیاس با ۴۴ سؤال میزان ۰/۹ محاسبه شد. به این ترتیب میزان پایایی پرسشنامه مفهوم موبایل با حذف دو جفت سؤال به ۰/۹ افزایش یافت.

پس از گردآوری اطلاعات جهت تجزیه و تحلیل آماری از نرم‌افزار spss20 و lisrel8.7 استفاده شد. به منظور بررسی و برآورد پایایی پرسشنامه از مشخصه‌های آماری یک مجموعه که مستلزم اجرای تنها یک‌بار پرسشنامه است استفاده شد و در این روش هماهنگی درونی پرسشنامه یعنی میزان هماهنگی همه سؤالات از طریق فرمول ضریب آلفای کرونباخ محاسبه

شد و میزان آلفای کرونباخ در فرم نهایی پرسشنامه برابر با ۰/۹ به دست آمد. جهت بررسی روایی و برای حصول روایی محتوایی^۱ و صوری^۲ ابزار اندازه‌گیری پیش از اجرا از طریق نظر کارشناسان و متخصصان روان‌سنجی و روانشناسی مورد بررسی و تأیید قرار گرفت؛ همچنین جهت بررسی اعتبار سازه پرسشنامه افتراق معنایی مفهوم موبایل با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی روایی سازه^۳ مقیاس فوق مورد بررسی قرار گرفت؛ بنابراین ابتدا جهت بررسی مناسبت و کفایت نمونه، آزمون کرویت بارتلت^۴ و kmo^۵ بر روی داده‌ها انجام شد.

یافته‌ها

در این قسمت ابتدا به یافته‌های توصیفی پژوهش پرداخته می‌شود و پس از آن ساختار پرسشنامه مورد بررسی قرار می‌گیرد. از بین شرکت‌کنندگان در پژوهش ۱۷۳ نفر (۴۷/۷٪) زن و ۱۸۷ نفر (۵۱/۹٪) مرد بودند، سه نفر نیز جنسیت خود را گزارش نکردند. همچنین ۱۶۴ نفر (۴۵/۲٪) از شرکت‌کنندگان در پژوهش در مقطع کارشناسی، ۱۶۳ نفر (۴۵/۳٪) در مقطع کارشناسی ارشد و ۳۳ نفر (۹/۲٪) در مقطع دکتری مشغول به تحصیل بودند؛ در خصوص سن شرکت‌کنندگان در پژوهش ۱۳۴ نفر (۳۷/۲٪) دارای محدوده سنی ۲۵-۳۱ سال، ۱۸۵ نفر (۵۱/۴٪) دارای محدوده سنی ۱۸-۲۴ سال و ۴۱ نفر (۱۱/۳٪) دارای محدوده سنی ۳۲-۳۸ سال بودند همچنین ۳ نفر نیز سن خود را عنوان نکرده بودند. در ادامه در راستای اهداف پژوهش به بررسی ساختار عاملی پرسشنامه پرداخته شده است.

تحلیل عاملی اکتشافی^۱. جهت بررسی مناسبت و کفایت نمونه آزمون کرویت بارتلت و آزمون KMO بر روی داده‌ها انجام شد. انجام تحلیل به روش تحلیل عناصر اصلی نشان داد که مقدار KMO در نمونه اولیه برابر با ۰/۷۰۷ و در نمونه نهایی برابر با مقدار ۰/۸۹ به دست آمد که مقداری بالا و مناسبی است و بیانگر این مطلب است که ضرایب همبستگی ضرایب

1. content validity
2. facial validity
3. construct validity
4. Bartlet
5. Kayser-Meyer- Oklin
6. exploratory factor analysis

قابل توجهی هستند و طبق نظر کیسر وقتی مقدار KMO بزرگتر از ۰/۶ باشد به راحتی می توان تحلیل عاملی انجام داد و هر چه این مقدار بزرگتر باشد نمونه مناسب تر است و مقدار آماره آزمون کرویت بارتلت در سطح $p < ۰/۰۱$ معنادار است که مؤید این مطلب است که داده ها توانایی عاملی شدن را دارند. روایی سازه با استفاده از تحلیل عاملی می دهند که نمونه گیری از کفایت برخوردار بوده است.

جدول ۱. شاخص های KMO و کرویت بارتلت

۰/۸۹	آزمون KMO جهت کفایت نمونه گیری	
۵۸۴۸/۵۸	خی دو	
۹۴۶	درجه آزادی	آزمون کرویت بارتلت
۰/۰۰	سطح معناداری	

بر اساس نتایج جدول زیر مشخص است که ده عامل دارای ارزش ویژه بالاتر از ۱ می باشند؛ اما با مراجعه به نمودار سنگریزه ملاحظه می شود که سه عامل از بقیه عوامل متمایز می باشند که این عوامل بر اساس آنچه بعداً در خصوص مقیاس های افتراق معنایی توضیح داده می شود به عنوان عامل های ارزشیابی، توانایی و فعالیت نام گذاری می شوند. همان طور که از نتایج جدول هویدا است این سه عامل در مجموع در حدود ۴۰٪ از واریانس معنا و مفهوم موبایل را تبیین می کنند که عامل اول ۲۲/۵۶٪، عامل دوم ۱۱/۸۱٪ و عامل سوم ۵/۱۵٪ از واریانس پرسشنامه معنا و مفهوم موبایل را تبیین می کنند.

جدول ۲. واریانس تبیین شده کل

عناصر	ارزش های ویژه اولیه			مجموع مجذور بارهای عاملی استخراج یافته			مجموع مجذور بارهای عاملی چرخش یافته		
	کل	درصد	درصد	کل	درصد	درصد	کل	درصد	درصد
۱	۹/۹۲	۲۲/۵۶	۲۲/۵۶	۹/۹۲	۲۲/۵۶	۲۲/۵۶	۷/۶۴	۱۷/۳۶	۱۷/۳۶
۲	۵/۱۹	۱۱/۸۱	۳۴/۳۸	۵/۱۹	۱۱/۸۱	۳۴/۳۸	۷/۳۵	۱۶/۷۱	۳۴/۰۷
۳	۲/۲۶	۵/۱۵	۳۹/۵۳	۲/۲۶	۵/۱۵	۳۹/۵۳	۲/۴۰	۵/۴۵	۳۹/۵۳

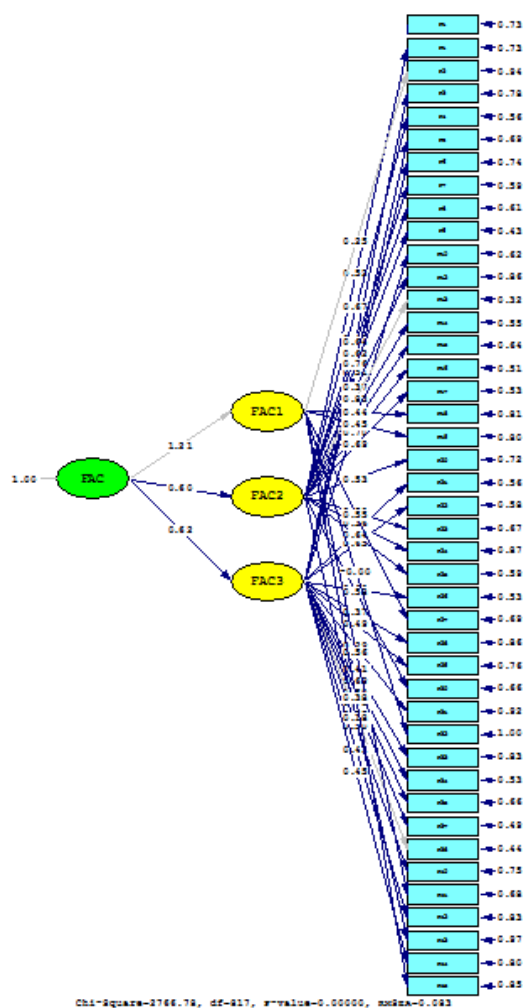
در جدول زیر بار عاملی هر سؤال روی عامل ها پس از چرخش نمایش داده شده است.

جدول ۳. ماتریس عناصر چرخش یافته

عناصر			عناصر		
جفت صفت			جفت صفت		
3	2	1	3	2	1
۰/۶۵		P26	۰/۷۸		P13
۰/۵۹		P31	۰/۷۷		P9
۰/۵۸		P29	۰/۷۷		P14
۰/۵۴		P5	۰/۷۳		P15
۰/۵۴		P22	۰/۷۱		P17
۰/۵۴		P10	۰/۶۸		P8
۰/۵۲		P28	۰/۶۵		P4
۰/۵۱		P44	۰/۶۵		P16
۰/۵۱		P33	۰/۶۱		P7
۰/۴۷		P40	۰/۵۵		P23
۰/۴۴		P42	۰/۵۵		P1
۰/۴۴		P6	۰/۵۲		P25
۰/۴		P3	۰/۵۱		P30
		P39	۰/۵۱		P20
۰/۶۰		P46	۰/۴۸		P12
-۰/۵۵		P2	۰/۴۰		P24
-۰/۴۸		P18	۰/۳۲		P43
۰/۴۷		P27	۰/۷۷		P38
-۰/۴۵		P19	۰/۷۶		P37
۰/۴۱		P45	۰/۶۷		P34
۰/۴۱		P41	۰/۶۵		P21
۰/۳۷		P32	۰/۶۵		P35

بر اساس نتایج مشخص است که سؤالات ۱۳، ۹، ۱۴، ۱۵، ۱۷، ۸، ۴، ۱۶، ۷، ۲۳، ۱، ۲۵، ۳۰، ۲۰، ۱۲، ۲۴ و ۴۳ روی عامل اول دارای بار عاملی می باشند که بیشترین بار عاملی مربوط به سؤال ۱۳ با میزان ۰/۷۸ است. با توجه به محتوای سؤالات و آنچه در ادامه در خصوص مقیاس افتراق معنایی گفته خواهد شد این عامل، عامل ارزشیابی نام گذاری می شود. سؤالات ۳۸، ۳۷، ۳۴، ۲۱، ۳۵، ۲۶، ۳۱، ۲۹، ۵، ۲۲، ۱۰، ۲۸، ۴۴، ۳۳، ۴۰، ۴۲، ۶ و ۳ روی عامل دوم دارای بار عاملی می باشند که با بیشترین بار عاملی مربوط به سؤال ۳۸ با میزان ۰/۷۷ است، با توجه به محتوای سؤالات این عامل، فعالیت نام گذاری می شود. سؤالات ۴۶، ۲، ۱۸، ۲۷، ۱۹،

۴۵، ۴۱ و ۳۲ روی عامل سوم دارای بار عاملی می‌باشند که بالاترین بار عاملی مربوط به سؤال ۴۶ با میزان ۰/۶ است و با توجه به محتوای سؤالات این عامل توانایی نام‌گذاری می‌شود. لازم به ذکر است که سؤال ۳۹ روی هیچ‌یک از عوامل دارای بار عاملی نبود. در ادامه ساختار عاملی به‌دست آمده از طریق تحلیل عاملی اکتشافی، با استفاده از روش تحلیلی عاملی تأییدی مورد بررسی قرار گرفته است. در نمودار زیر مقادیر مربوط به ضرایب استاندارد مقادیر گزارش شده است.

نمودار ۱. گزارش مقادیر مربوط به ضرایب استاندارد

در جدول زیر شاخص‌های برازش مربوط به ساختار عاملی پرسشنامه تعریف و مفهوم موبایل آورده شده است که نتایج آن در ادامه تفسیر شده است.

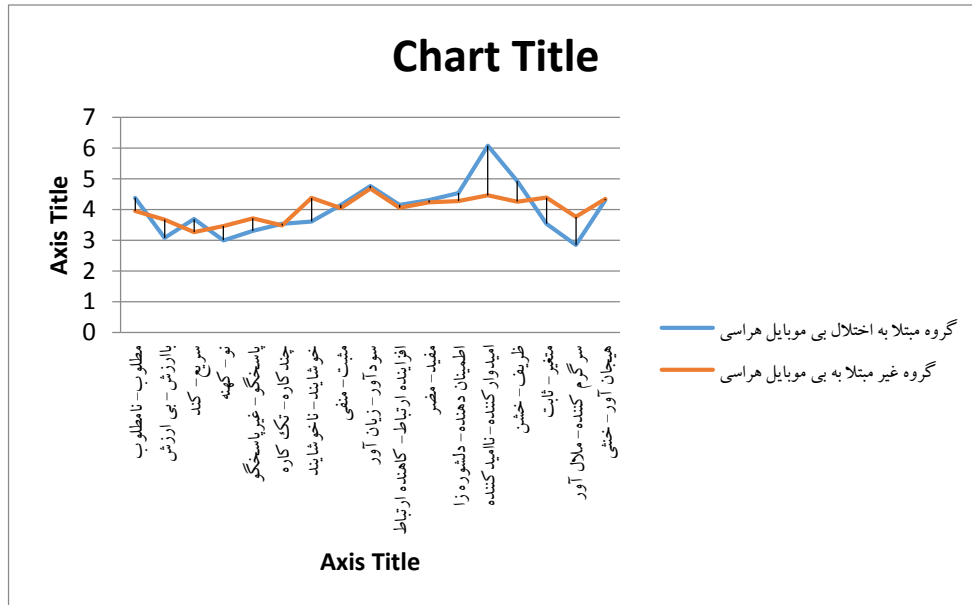
جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل

عنوان آماری	X^2	P	Df	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	NFI
حد مطلوب	غیر معنادار			$0/08 \leq$	$\geq 0/9$	$\geq 0/9$	$\geq 0/9$	$\geq 0/9$
برآورد	۲۷۶۶/۷۸	۰/۰	۸۱۷	۰/۰۸	۰/۸۱	۰/۹	۱	۱

نتایج جدول شاخص‌های برازش مدل نشان می‌دهد که به جز χ^2 دو که مقادیر غیر معنادار آن نشان از برازش مطلوب مدل است (در حجم‌های بالا معمولاً از مقادیر معنادار χ^2 چشم‌پوشی می‌شود و به باقی شاخص‌های برازش توجه می‌شود). در نهایت این طور نتیجه گرفته می‌شود که مدل سه عاملی برای پرسشنامه معنا و مفهوم موبایل، مدل مطلوبی است که از برازش قابل قبولی برخوردار است.

مفهوم موبایل. از آنجایی که افتراق معنایی از تعدادی مقیاس (جفت صفت) تشکیل شده است که این مقیاس‌ها از بین تعداد زیادی مقیاس که به منظور دستیابی به هدف پژوهش معینی تدوین شده‌اند، انتخاب می‌شوند. هر مقیاس یک یا گاهی دو تا از عوامل یا ابعاد اساسی را که در پشت مقیاس‌ها قرار دارند، مورد اندازه‌گیری قرار می‌دهد. از نظر آزگود جفت صفت‌ها به خوشه‌هایی تقسیم می‌شوند که به نظر می‌رسد که مهم‌ترین خوشه مربوط به "ارزشیابی" نظیر خوب-بد، خوشایند-ناخوشایند باشد. دومین خوشه به ویژگی یا صفت‌هایی تعلق دارند که به قدرت و توانایی (قوی-ضعیف و خشن-لطیف) مربوط می‌شوند. سومین عامل فعالیت نام دارد، زیرا ویژگی‌های آن منعکس‌کننده حرکت و عمل هستند (دلاور، ۱۳۹۱). بر این اساس با توجه به تعریف آزگود جفت صفت‌ها در پژوهش حاضر (بر اساس نتایج تحلیل عاملی) به سه خوشه پیش فرض آزگود تقسیم‌بندی شدند و پس از آن به مقایسه این سه

خوشه در دو گروه دارای اختلال بی موبایل هراسی و گروه بدون اختلال بی موبایل هراسی مقایسه شد تا تعریف و مفهوم موبایل از منظر دو گروه مورد مقایسه قرار گیرد، همچنین نمرات تک تک جفت صفت‌ها در قالب نمودار در بین دو گروه مقایسه شد.

نمودار ۲. بعد ارزشیابی

بر اساس نتایج نمودار بالا مشخص است که در اکثر جفت صفت‌ها میانگین نمرات دو گروه نزدیک به هم بوده است و تنها در دو جفت صفت امیدوار کننده - ناامید کننده میانگین نمرات گروه مبتلا به بی موبایل هراسی فاصله بیشتری از گروه غیر مبتلا دارد. در ادامه جهت بررسی معناداری تفاوت در مفاهیم و جفت صفات خوشه ارزشیابی در دو گروه از آزمونی وابسته استفاده شده است.

جدول ۵. شاخص‌های توصیفی خوشه ارزشیابی

گروه	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
مبتلا به بی موبایل هراسی	۶۸/۲۳	۲۷/۸۵	۷/۷۲
غیر مبتلا به بی موبایل هراسی	۶۷/۵۵	۲۴/۲۳	۱/۳۱

بر اساس نتایج جدول بالا مشخص است که میانگین مربوط به جفت صفت‌های ارزشیابی در گروه مبتلا به اختلال بی‌موبایل هراسی بیش از گروه دیگر است، اما جهت تعیین معناداری این تفاوت از آزمون آماری استفاده شده است که نتایج آن در پی گزارش شده است. لازم به ذکر است که جهت انجام آزمونی مستقل مفروضه‌ی نرمال بودن توزیع متغیرها با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنف بررسی شد که نتایج حاکی از نرمال بودن توزیع متغیرها بود.

جدول ۶. نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنف

توانایی	فعالیت	ارزشیابی	
۰/۹۸	۱/۰۶	۰/۷۶	کولموگروف اسمیرنف Z
۰/۲۸	۰/۲۰	۰/۶۰	سطح معناداری

جدول ۷. آزمونی مستقل

آزمون لوین برای همسانی واریانس		آزمونی برای مقایسه میانگین‌ها							ارزشیابی
F	سطح معناداری	T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین	خطای استاندارد تفاوت	اطمینان فاصله	همسانی واریانس‌ها	
					تفاوت	حد پایین	حد بالا		
۰/۳۰	۰/۵۸	۰/۰۹	۳۵۰	۰/۹۲	۰/۶۷	۶/۸۸	۱۲/۹-	۱۴/۲۲	همسانی واریانس‌ها
		۰/۰۸	۱۲/۷۱	۰/۹۳	۰/۶۷	۷/۸۳	۱۶/۳-	۱۷/۶۵	عدم همسانی واریانس‌ها

با توجه به رعایت مفروضه همسانی واریانس‌ها ($F=0/30, p>0/05$) از بخش اول جدول برای مقایسه میانگین‌ها استفاده شد. بر اساس نتایج آزمونی مستقل مشخص است که بین دو گروه تفاوت معناداری در خصوص مفاهیم مربوط به عامل ارزشیابی وجود ندارد ($p>0/05$),

$(t=0/09 p>)$

نمودار ۳. بعد توانایی

بر اساس نتایج نمودار بالا مشخص است که در اکثر جفت صفت‌ها نمرات میانگین گروه مبتلا به بی موبایل هراسی بیش از گروه دیگر است، اما جالب آن است که بیشترین تفاوت‌ها مربوط به جفت صفت‌های آرام کننده- غیر آرام کننده بودن است. ادامه در جدول زیر به مقایسه میانگین نمرات جفت صفت‌های توانایی در دو گروه پرداخته شده است.

جدول ۸. شاخص‌های توصیفی خوشه توانایی

گروه	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
مبتلا به بی موبایل هراسی	۳۸/۹۲	۷/۲۷	۲/۰۱
غیر مبتلا به بی موبایل هراسی	۳۶/۳۸	۹/۰۴	۰/۴۹

بر اساس نتایج جدول بالا مشخص است که گروهی که گروه مبتلا به اختلال بی موبایل هراسی نمره میانگین بیشتری را در خوشه توانایی معنا و مفهوم موبایل کسب کرده‌اند، اما جهت تعیین معناداری این تفاوت از آزمون آماری استفاده شده است که نتایج آن در پی آمده است.

جدول ۹. آزمونی مستقل

آزمون لوین برای همسانی واریانس		آزمونی برای مقایسه میانگین‌ها					آزمون لوین برای همسانی واریانس		
F	سطح معناداری	T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین	خطای استاندارد تفاوت	۹۵٪ اطمینان فاصله اطمینان تفاوت	حد پایین	حد بالا
۱/۱۸	۰/۲۷	۱	۳۵۰	۰/۳۱	۲/۵۴	۲/۵۴	-۲/۴۶	۷/۵۳	همسانی واریانس‌ها
۱/۲۲	۱۳/۴۶	۱/۲۲	۱۳/۴۶	۰/۲۴	۲/۵۴	۲/۰۷	-۱/۹۳	۷/۰۱	عدم همسانی واریانس‌ها

در جدول بالا در ابتدا به منظور بررسی همسانی واریانس‌ها در دو گروه از آزمون لوین استفاده شده که نتایج آن همسانی واریانس‌ها در دو گروه را تأیید می‌کند ($p > 0/05$, $t = 1/18$)، در نتیجه از ردیف بالای جدول جهت تعیین معناداری تفاوت استفاده شده است که نتایج حاکی از آن است که بین دو گروه تفاوت معناداری وجود ندارد ($p > 0/05$, $t = 1$)

نمودار ۴. بعد فعالیت

جدول ۱۰. شاخص‌های توصیفی خوشه فعالیت

گروه	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
اعتیاد به موبایل	۸۹/۰۷	۲۹/۹۷	۸/۳۱
عدم اعتیاد به موبایل	۸۵/۶۸	۲۳/۰۳	۱/۲۵

نتایج جدول بالا نشان می‌دهد که در اکثر جفت صفت‌های مربوط به خوشه فعالیت پرسشنامه معنا و مفهوم موبایل نمرات افراد مبتلا به اختلال بی موبایل هراسی بیش از نمرات میانگین افراد غیر مبتلا است. در ادامه جهت بررسی و مقایسه میانگین دو گروه از آزمونی وابسته استفاده شده است که نتایج آن در پی آمده است.

بر اساس نتایج جدول فوق مشخص است که نمرات گروه مبتلا به اختلال بی موبایل هراسی بیش از میانگین نمرات گروه دیگر است و جهت تعیین معناداری این تفاوت از آزمون آماری استفاده شده است.

جدول ۱۱. آزمون تی مستقل

آزمون لوین برای همسانی واریانس		آزمونی برای مقایسه میانگین‌ها				
F	سطح معناداری	T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین	خطای استاندارد تفاوت
۰/۵۷	۰/۴۷	۰/۵۱	۳۵۰	۰/۶۰	۳/۳۹	۶/۵۸
۰/۴	۱۲/۵۵	۰/۶۹	۳/۳۹	۸/۴۰	۱۴/۸	۲۱/۶۲

در جدول بالا در ابتدا به منظور بررسی همسانی واریانس‌ها در دو گروه از آزمون لوین استفاده شده که نتایج آن همسانی واریانس‌ها در دو گروه را تأیید می‌کند ($p > ۰/۰۵$), در نتیجه از ردیف بالای جدول جهت تعیین معناداری تفاوت استفاده شده است که نتایج حاکی از آن است که بین دو گروه تفاوت معناداری وجود ندارد ($t = ۰/۵۱, p > ۰/۰۵$)

بحث

با استناد به نظریه انتقادی که از مکتب فلسفه فرانکفورت برگرفته شده است و به نقد علم مدرن و فن‌آوری‌های منبعث شده از آن می‌پردازد اساساً این فن‌آوری‌ها می‌توانند برای به بند کشیدن انسان‌ها استفاده شود. هرچند این اسارت در قالب علم بازنمایی می‌شود دقیقاً انسان جدید هم بر همین باور یافته‌های آن را بی‌چون و چرا می‌پذیرد و سرنوشت حیات اجتماعی خود را به آن می‌سپارد. تئودور آدورنو و مارکس ورتهايمر به این امر اشاره می‌کنند که چگونه اندیشه و علمی که منتج به عصر روشنگری هستند و برای باز کردن قیود از اندیشه‌های انسانی به وجود آمده‌اند مبدل به قیدوبندهای عمیق‌تر و سخت‌تری می‌شوند؛ به گونه‌ای که نه تنها عقلانیت بشر را بلکه احساس وی را محصور کرده و انسان در این مسیر از انسانیت واقعی به دور افتاده و مبدل به ابزاری شیء گونه برای تقویت جامعه مدرن می‌شود (آدورنو، تئودور و هورکهایمر^۱، ۱۳۸۴).

به‌واقع تمامی الگوهای شناختی و یادگیری انسان درون این ساختار آگاهی که صورت اجتماعی بر ساخته شده است پدید می‌آید از این رو باید دید که فن‌آوری‌های نوین چه تأثیری بر روی این ساختار آگاهی و الگوهای شناختی جدید در نسلی دارد که بیشترین استفاده را از این فن‌آوری‌ها می‌برد. پرواضح است که امروزه تلفن همراه دیگر ابزاری برای انجام ضرورت‌های شغلی و حرفه‌ای نیست بلکه به دلیل خدمات وسیعی که ارائه می‌دهد مبدل به ابزاری چندمنظوره شده است. ابزاری که به دلیل چندوجهی بودن آن مورد وثوق و رغبت نسل جوان جامعه نیز واقع شده است (نیکخو، ۱۳۹۲). مایکل هانلی (۲۰۱۲) پیش‌بینی کرده بود که طی ۴ سال آینده تلفن همراه بخش مهمی از زندگی جوانان جامعه را در بر خواهد گرفت و در نتیجه مبدل به معضلی اجتماعی خواهد شد معضلی که چه خواستار آن باشیم و چه نباشیم با آن درگیر خواهیم بود. به نظر وی نیاز اولیه جوانان جامعه برای جامعه‌پذیری از طریق برقراری ارتباط برآورده می‌شود و بروز هرگونه اعتیاد به این ابزار الکترونیکی خصوصاً

---

1. Adorno & Horkheimer

در قشر جوان ۱۸-۲۴ ساله جامعه می‌تواند باعث بازداری آنان از بعضی مسائل اساسی خود نظیر پرورش و رشد و شکوفایی استعدادهای آنان شود (سکیورانوی^۱، ۲۰۱۲).

در مقاله‌ای با عنوان نشانگان اعتیاد به تلفن همراه که در سال ۲۰۱۵ توسط سایت ادیکشن دات نت منتشر شد نسل جوان جامعه بیشتر از سایر افراد جامعه درگیر اختلالات مرتبط با این ابزار فن آورانه بودند. در این مقاله اشاره می‌شود که مخاطرات زیاد تلفن همراه هوشمند به دلیل آن است که در پایداری و یا عدم پایداری ارتباط افراد با دنیای اطرافشان نقش مهمی دارد. (ادیکشن. نت^۲، ۲۰۱۵).

پژوهش سومتز^۳ (۲۰۱۶) که در دانشگاه ایلینوز انجام شد نشان داد که افراد برای فرار از واقعیت به استفاده بیش از حد از تلفن همراه روی می‌آورند این نادیده انگاری واقعیت‌ها به دو شکل خود را نمایان می‌سازد یکی به شکل خستگی و ملالت خاطر و دیگر به شکل پیدا کردن راهی برای اجتناب از موقعیت‌های عاطفی و حساس (سومتز، ۲۰۱۶). پژوهش مادل و مونسر^۴ (۲۰۰۷) علت گرایش جوانان را به ارسال پیامک به وسیله تلفن همراه به قدرت کنترل آن‌ها بر نحوه تعامل خود با دیگران و دنیای اطراف می‌داند که خصوصاً در ارتباطات آنلاین این قدرت و احساس و مفهوم کنترل به شکل واضح‌تری در فرد ایجاد می‌شود (به نقل از پیرز^۵، ۲۰۰۹). نتایج این مطالعات با مطالعه حاضر که به بررسی معنا و مفهوم تلفن همراه نزد دانشجویان یعنی قشر جوان جامعه می‌پردازد همخوانی دارد. این مقیاس به دلیل منافع و فواید زیادی که دارد در کنار سهولت کاربرد، سرعت اجرا و نمره‌گذاری از اعتبار و دقت بالایی هم برخوردار است و به راحتی می‌تواند یک معنا و مفهوم را از وجوه گوناگون مورد بررسی قرار دهد و در این سنجش از انعطاف‌پذیری بالایی برخوردار است (دلاور، ۱۳۹۱).

چگونگی تدوین این مقیاس چه به لحاظ ساختاری و چه به لحاظ محتوایی با تدوین نخستین پرسشنامه در حوزه بی‌موبایل‌هراسی که به کشف ابعاد این اختلال با استفاده از

1. securevoy.com
2. www.addictiontips.net
3. Thometz
4. Madel & Muncer
5. Pierce

روش تحلیل عاملی پرداخته است شباهت‌های زیادی دارد. تحقیقی که توسط ییلدریم و کوریا (۲۰۱۵) در دانشگاه میلد وسترن آمریکا انجام شد محققین با استناد به روش تحقیق آمیخته به تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی و کمی خود پرداختند. آن‌ها ابتدا بر اساس مصاحبه‌ای نیمه‌سازمان‌یافته به جمع‌آوری داده‌های کیفی پرداخته و سپس در بحث کمی به تدوین آزمون و مقیاسی با عنوان "ابزاری برای کمک به کشف اختلالی به نام نوموفوبیا" پرداختند (ییلدریم و کوریا، ۲۰۱۵). ابزاری که به لحاظ روان‌سنجی از اعتبار لازم برخوردار بود. معانی و مفاهیمی که در ابزار فوق حاصل شد با عنوان توانایی برقراری ارتباط، فقدان ارتباط، عدم توانایی در دسترسی به اطلاعات و عدم آرامش با گویه‌های مقیاس تکمیلی تدوین شده توسط محقق در این مقاله برای سنجش اختلال بی‌موبایل‌هراسی همخوانی‌های زیادی دارد. این مقیاس نیز با در نظر گرفتن ابعاد یا خوشه‌هایی نظیر ارزشیابی، فعالیت، قدرت و توانایی و با لحاظ کردن گویه‌های مختلف در هر بعد به بررسی معنا و مفهوم موبایل در مشارکت‌کنندگان در پژوهش فوق پرداخته است. همان‌گونه که می‌دانیم نتایج ارزیابی و سنجش مقایسه میانگین نمرات جفت صفت‌ها در ابعاد گوناگون ارزشیابی، توانایی و فعالیت در مقیاس تدوین شده افتراق معنایی معنا و مفهوم موبایل بین دو گروه مبتلا به اختلال بی‌موبایل‌هراسی و غیر مبتلا به اختلال بی‌موبایل‌هراسی بیانگر آن بود که میانگین‌های دو گروه با هم تفاوت دارد. نکته جالب این است که این تفاوت در تمام ابعاد ارزشیابی، توانایی و فعالیت دیده می‌شود در بعد ارزشیابی میانگین و انحراف استاندارد دو گروه مبتلا به اختلال بی‌موبایل‌هراسی به ترتیب ۶۸/۲۳ و ۲۷/۸۵ و در گروه غیر مبتلا به بی‌موبایل‌هراسی ۶۷/۵۵ و ۲۴/۲۳ بود. همچنین بین دو گروه مبتلا به بی‌موبایل‌هراسی و غیر مبتلا از نظر میانگین در عامل توانایی تفاوت وجود داشت و میانگین در گروه مبتلا ۳۸/۹۳ و انحراف استاندارد ۷/۲۷ و در گروه غیر مبتلا به ترتیب ۳۶/۳۸ با انحراف استاندارد ۹/۰۴ محاسبه شد. در بعد فعالیت هم به‌طور مشخص چنین تفاوتی دیده شد به طوری که میانگین گروه مبتلا به اختلال بی‌موبایل‌هراسی ۸۹/۰۷ با انحراف استاندارد ۲۹/۹۷ و در گروه فاقد اختلال بی‌موبایل‌هراسی به ترتیب ۸۵/۶۸ و ۲۳/۰۳ بود. برای بررسی معناداری تفاوت موجود میان میانگین‌های دو

گروه بعد از رعایت مفروضه همسانی واریانس‌ها در هر سه عامل بر اساس آزمون لوین $P > 0/05$ این تفاوت مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج آزمونی مستقل در مورد عامل ارزشیابی نشان داد که بین دو گروه تفاوت معناداری در خصوص مفاهیم مربوط به عامل ارزشیابی وجود ندارد که $(t = 0/21$ و $p > 0/05)$ .. همچنین بررسی در مورد مفاهیم مربوط به عامل توانایی بیانگر آن بود که در این بعد نیز بین دو گروه تفاوت معناداری وجود ندارد $(t = 1/25$ و $p > 0/05)$ .. بررسی نتایج ارزیابی تفاوت میانگین‌های دو گروه در عامل فعالیت نیز بیانگر آن بود که هرچند تفاوت بین میانگین‌های دو گروه وجود دارد ولی نتایج آزمونی مستقل بیانگر عدم معناداری این تفاوت است $(t = 0/09$ و $p > 0/05)$.

پژوهش حاضر با هدف ساخت و اعتباریابی مقیاسی انجام شد تا بتواند به واسطه تدوین ابزاری در باب معانی و مفاهیم مرتبط با تلفن همراه به توصیف و پیش‌بینی رفتار بی‌موبایل‌ها در بین دانشجویان علوم انسانی دانشگاه‌های دولتی تهران پردازد ولی از سوی دیگر در کنار ساخت و تدوین پرسشنامه بی‌موبایل‌ها به‌عنوان مکمل و پشتوانه مقیاس مذکور مورد استفاده واقع شود. همان‌گونه که پیش‌تر نیز توضیح داده شد در این تحقیق سعی شده است تا معنا و صفات و خصوصیت‌های گوناگونی که می‌توانند از این ابزار الکترونیکی در ذهن دانشجویان متواتر شود بررسی و ارزیابی گردد. این بررسی با توجه به عوامل کشف‌شده از پرسشنامه و با در نظر گرفتن ابعاد مشخص‌شده در مقیاس افتراق معنایی مورد ارزیابی قرار گرفته است. بسیاری از محققان از تلفن همراه به‌عنوان ابزاری چندبعدی یاد می‌کنند به‌گونه‌ای که افراد مختلف با توجه به نیازهای گوناگون آن از آن استفاده‌های متفاوتی می‌برند.

طبیعتاً هر فردی با توجه به نیازهای خود از آن استفاده می‌کند و معنا و مفهوم خاصی را از آن در ذهن خود می‌سازد. منظور از افتراق معنایی اشاره به‌نوعی روش مشاهده و اندازه‌گیری معنادار روان‌شناختی مفاهیم است (دلاور، ۱۳۹۱). با توجه به آنکه افتراق معنایی از تعدادی صفت‌های جفتی تشکیل شده است که این صفات از بین تعداد زیادی مقیاس برای دستیابی به هدف پژوهش انتخاب می‌شوند و هر مقیاس یا طیف به‌طور معمول یک یا دو بعد از ابعاد اساسی را که در پشت مقیاس‌ها قرار دارند مورد اندازه‌گیری قرار می‌دهد و

بهترین ابعاد از نظر آزرگود عبارت‌اند از ارزشیابی، توانایی و فعالیت که در مطالعه حاضر نیز این سه عامل نیز بیشترین بار عاملی را داشتند به گونه‌ای که در مورد عامل اول یعنی ارزشیابی که مهم‌ترین خوشه مورد نظر در مقیاس آزرگود است ۱۸ گویه از مقیاس حاضر را به خود اختصاص می‌دهد و در طیفی ده درجه‌ای مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در این طیف بیشترین بار عاملی مربوط به مطلوب بودن - نامطلوب بودن است یافته‌ها بیانگر آن است که هرچند در اکثر جفت صفت‌ها میانگین نمرات دو گروه مبتلا به بی‌موبایل هراسی و غیر مبتلا به هم نزدیک هستند و البته تفاوت بین میانگین‌ها وجود دارد اما این تفاوت‌ها از نظر آماری معنادار نیستند. علی‌رغم عدم معناداری این تفاوت‌ها در خوشه ارزشیابی تنها در جفت صفت امیدوارکننده- ناامید کننده میانگین نمرات گروه مبتلا به اختلال بی‌موبایل هراسی فاصله بیشتری از گروه غیر مبتلا داشت که البته هیچ‌یک از این تفاوت‌ها معنادار نیست؛ این یافته‌ها با تحقیقات پیشین در باب مزایای تلفن همراه همخوانی دارد. در تحقیق سینگ و همکاران (۲۰۱۳) با عنوان "منافع و مضرات تلفن همراه" دریافته‌اند که بسیاری از افراد جامعه پژوهش بر مواردی نظیر کارکرد متنوع این ابزار مانند وسیله‌ای برای برقراری ارتباط، وسیله‌ای برای عکاسی، گوش دادن موسیقی، ساعت، ردیاب و وسیله هشداردهنده صحنه گذاشته بودند (سینگ و همکاران، ۲۰۱۳).

نتایج پژوهش حاضر در بین دو گروه مبتلا به اختلال بی‌موبایل هراسی و غیر مبتلا نشان می‌دهد که تفاوتی بین میانگین‌های دو گروه در دو جفت صفت افزایش عزت‌نفس و کاهش عزت‌نفس وجود دارد اما این تفاوت به لحاظ آماری معنادار نیست، این نتایج با یافته‌های هانگ^۱ (۲۰۱۲) و تحقیقات جانسون^۲ (۲۰۰۴) هماهنگی ندارد. هانگ و همکاران (۲۰۱۲) بر این باور بودند که افراد دارای عزت‌نفس پایین معمولاً سطوح بالایی از اعتیاد به موبایل را نشان می‌دهند همچنین شلی (۲۰۰۵) نشان داد که افراد مبتلا به عزت‌نفس پایین برای ایجاد رابطه به میزان زیاد از تلفن همراه استفاده می‌کنند. لویس (۲۰۰۸) ضمن تحقیق خود به این نتیجه رسید که بین عزت‌نفس زیاد و اعتیاد به تلفن همراه ارتباط منفی و معناداری وجود

1. Hong
2. Joinson

دارد؛ و افرادی که عزت‌نفس پایین‌تری دارند بیشتر به این ابزار معتاد می‌شوند. پژوهش منطقی (۱۳۸۶) بیانگر آن بود که دانشجویانی که از ارتباط چهره به چهره به دلیل کمرویی اجتناب می‌کنند بیشتر از تلفن همراه برای برقراری ارتباط استفاده می‌کنند. یافته‌های دیوبند (۱۳۹۱) نیز بر وجود یک رابطه معنادار بین عزت‌نفس و اعتیاد به تلفن همراه صحه گذاشت که این نتایج با یافته‌های حاصل از این مطالعه همسو نیست.

در این تحقیق دریافتیم که در خوشه توانایی در اکثر صفات جفتی میانگین نمرات گروه مبتلا به اختلال بی‌موبایل هراسی بیش از گروه فاقد این اختلال است و بیشترین تفاوت مربوط به جفت صفات آرام‌کننده - غیر آرام‌کننده است؛ اما این تفاوت از نظر آماری معنادار نیست. تحقیقات بیانچی و فیلیپس^۱ (۲۰۰۵) نشان داد که بین اضطراب و رفتار استفاده از موبایل رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ اما در تحقیق حاضر در جفت صفات آرام‌کننده - غیر آرام‌کننده در بعد توانایی تفاوت معناداری مشاهده نمی‌شود که این با نتایج تحقیقات بیانچی و فیلیپس (۲۰۰۵) هماهنگی ندارد. همچنین نتایج تحقیقات دیوبند (۱۳۹۱) نشان داد که رابطه مثبت و معناداری بین هیجان خواهی و اعتیاد تلفن همراه وجود دارد. این نتایج بیانگر عدم همسویی و هماهنگی نتایج این مطالعه با پژوهش‌های پیشین است. نتایج حاصل از این تحقیق در مورد عامل سوم یا فعالیت در مقیاس افتراق معنایی تلفن همراه نشان داد که اکثر جفت صفات‌های مربوط به عامل فعالیت پرشناخته افتراق معنایی معنا و مفهوم موبایل نمرات افراد مبتلا به بی‌موبایل هراسی بیش از نمرات میانگین افراد غیر مبتلا به این اختلال است؛ اما بررسی‌های آماری مبنی بر عدم تفاوت معنادار بین دو گروه فوق است. البته نتایج این مطالعه با نتایج سینگ و همکاران (۲۰۱۳) همخوانی دارد. سینگ و همکارانش دریافتند که تلفن همراه به‌مثابه شمشیری دو لبه است و لذا می‌تواند در عین منافی که برای کاربران در پی دارد مضراتی هم در پی داشته باشد. (سینگ و همکاران، ۲۰۱۳).

منابع

- آدورنو، تئودور و هور کهایمر، ماکس. (۲۰۰۲). *دیالکتیک روشنگری*. ترجمه مراد فرهادپور و امید مهرگان (۱۳۸۴). چاپ اول. تهران: گام نو
- دلاور، علی. (۱۳۹۱). *مقیاس‌های سنجش نگرش*. نشر روان.
- دیوبند، فائزه. (۱۳۹۱). رابطه بین هیجان خواهی، اوقات فراغت خسته کننده و عزت نفس با اعتیاد به تلفن همراه. *فصلنامه پژوهش‌های نوین روان‌شناختی*، ۵(۲)، صص ۳۰-۴۷
- عابدینی، یاسمین و زمانی، بی بی عشرت. (۱۳۹۱). بررسی انگیزه و نوع استفاده از تلفن همراه در دانشجویان دانشگاه اصفهان. *روان‌شناسی معاصر*، ۷(۲)، صص ۷۳-۸۶
- منحصری، مریم. (۱۳۹۱). *عوامل تأثیرگذار و اهداف مدیریتی در استفاده از تبلیغات پیامکی از طریق موبایل توسط شرکت‌ها*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت دانشگاه علامه طباطبائی
- منطقی، مرتضی. (۱۳۸۶). *راهنمای والدین در استفاده فرزندان از فناوری‌های ارتباطی جدید*. تهران: عابد
- نیکخو، رحیم. (۱۳۹۲). *سنجش نگرش دانشجویان نسبت به موبایل و عوامل اجتماعی آن*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی

- Bianchi & A. & Philips, J. G. (2006). Psychological predictors of problem cell phone use. *Cyber psychology & behavior*, 39-51
- Hanely, Michael. (2013). Majority of college students own smart phones, but those ads, university ave muncie, in 47306, 800-382 and 765-289-1241
- Hong fu-yuan., chiu, shao. I., & Huang, Der- Hsiang. (2012). A model of relationship between psychological characteristics, mobile phone addiction and use of mobile phones by Taiwanese. University female students, *computers in human behavior*. (2012).21-59
- Joinson, A. N. (2004). Self-esteem, interpersonal risk and preference for e-mail to face to face communication. *Cyber psychology and behavior*, 7(4), 472-478
- Levitin, Daniel. (2015). The sum of human knowledge. www.wsj.com, sept, 18, 2015, 5:13pm

- Levitin, Daniel. (2015). Why the modern world is bad for your brain,. Kent state university, oh, USA, college of education health and human services, kent state university, oh, 44242000, USA, *sage journals*
- Pierce, tamyra. (2009). Social anxiety and technology: face to face communication versus technological communication among teens
- Roberts, James. A., Petniyaya, Honore, & Manolis, Chris. (2014). The invisible addiction: cell-phone activities and addiction among male and female college students. *Journal of behavioral addictions* 34-44pp, 254-263
- Singh, Brijendra, Gupta, Renu, Garg Rajneesh.PHD. (2013). Mobile Phones, A Boon or Bane for Mankind? Behavior of Medical Students.
- Singh, Brijendra., Gupta, Renu., & Garg, Rajneesh. (2013). Mobile phones, a boon or bane for mankind? Behavior of medical students. *International journal of innovative research & development*, (196-207).
- Thometz, Kristen. (2016). Exclusive cellphone use linked to anxiety, depression. Chicagotonight. Wttw.com
www. Addictiontips.net.
www.secureenvey.com, 7november 2014
www.secureenvey.com/blog/2012/02/is/ss-of-the population suffer from nomobophobia the fear of being without their phone
- Yildirim, Caglar.,& Correia, Ana, p. (2015). Exploring the dimensions of nomobophobia: development and validation of a self-report questionnaire. *Computers in humanbehavior* 49 (2015) 130-137